

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV.

V Ljubljani 15. oktobra 1864.

List 20.

Neprijatelji šol.

II.

Svoje dni je branila gospôda kmetom, da bi si iskali po šolah podučanja. V „Drobtinicah“ — ktereга leta, se ne spominjam — sem bral, da je grajsčinski gospod sina svojega podložnega, pozneje učenega gospoda, po šolah iskal, hoté ga iz šol spraviti. „Če bodo kmetijski sinovi gospodje, kaj pa bode iz naših otrok, rojenih gospodičev“? modrovala je gospôda. Imenitne cerkvene in državne službe so bile njih lastnina. Če mlad plemenitič ni prenašal viteškega oklepa, za meniško kuto, so djali, bode že dovelj hraber, in opatava palica tudi ne bo zanj pretežka. Če mu ne dopade vojaški hrup, bode pa brevir molil, in mitra bo kinčala njegovo glavo. Ali dan današnji se je to veliko veliko spremenilo, in v visokih cerkvenih in državnih službah najdemo možake, ktere je bistra glava do tje pripeljala.

Učenost je bolj splošna postala; svet privošči tudi delavnim stanovom brati in pisati, in visoke službe so odperle kolikor toliko tudi otrokom nižjih stanov v prid in blagor cele države.

Ljudsko mnenje je v tem vse drugačno. Gospodje, ki so pretečeno stoletje vodili državno kermilo v Avstriji, spoznali so, da se država nikakor ne more s svojo omiko ponášati, dokler ostane prosto ljudstvo sirovo in nevedno. Blaga cesarica Marija Terezija, skerbna mati svojih podložnih, je prizadevala se za srečo in blagostanje svojih narodov, za njihovo dušno in

telesno omiko; v državni svet odbrala si je može, kateri so zastopili njene visoke misli in jih izpeljevali, in izrastlo je v Avstriji velikansko drevo ljudska šola, pod čigar senco narodje v Avstriji bi imeli biti srečni in zadovoljni. Cesarica je znala pridobiti za svojo misel druge velikaše, in gospôda je po svojih grajsčinah po zgledu visoke vladarice ljudske šole napravljala.

Da pa ljudska šola svojemu namenu vstreza, mora biti čisto narodna. V mnogojezični Avstriji je bilo treba pri vpe-ljevanji ljudskih šol gledati na deželne jezike, in cesarica sama je ukazala, da naj se podučevanje v maternem jeziku ne zane-marja; rekla je pa tudi, da bi bilo želeti, ko bi se znanje nemškega jezika razširjalo. To gotovo vsak Avstrijanec pri-terdi, in temu se nikakor ne moremo čuditi, ker najvišja cesar-ska rodovina je bila nemškega rodu, in Nemec je presegal v svoji omiki druge avstrijske narode, in preobladujoč narod povsod in vsikdar razširja svoj jezik.

Ali gospodje, kateri bi bili mogli izpolnovati cesarske povelja, niso bili tako pravični do nenemških narodov, kakor cesarica, ki ni mogla do drobnega prezreti vseh razmer med narodi; uslišala pa je vselej pravične pritožbe, kolikorkrat so prispelê do njenega prestola. — Ponemčevanje nenemških narodov po ljudski šoli je šlo svojo pot naprej, ker niso znali razločevati nemškega šolstva od narodnega. Kedar pa enkrat ljudje napčno pot na-stopijo, kdo jih more od te poti odverniti? Bolj previdnih in razumnih pa nihče ni poslušal, ako si je kdo upal še kaj čerhniti; naj boljša ljudska šola je bila tista, ki je naj bolje nemsčino gojila; narod pa, ki ostane domá in ne hodi po svetu, imel je od šol kaj malo — gotovo pa toliko ne, kolikor bi bil mogel imeti. V naj novejših časih se je to veliko na boljše obrnilo. Ali smo pa že prišli do svojega namena, vsak sam lahko sodi! Vazne premembe se ne morejo zgoditi kar tako, kakor bi se ravno komu poljubilo. Vsak čas svoje prinese, in kdo vé, kaj nam prinese prihodnjost.

Kdor hoče umno popisovati zgodovino šol, mora omeniti političnih zgodb, gledati na zgodovinsko omiko svojega časa; in ko bi jaz hotel dokazati, zakaj da je po ljudskih učilnicah, da kar nič ne omenim od prednjih učilnic, slovenski jezik le priverženec, bi mogel preveč govoriti od politike. Ker pa le govorim od neprijateljev šol, omenim le toliko, da se naš slo-

venski kmet ne bode poprej sprijaznil s šolo, dokler ne bode vidil djanske koristi od šole. Kmet hoče namreč, da bi mu sin, ki je tri leta, ali še dalj dergnil klopí v ljudski šoli, prebiral pisma, ki jih dobiva iz kancelije. Ker pa prosti kmetič razumeti ne more, da učitelj pri sto ali še več otrocih ne more nemškega jezika učiti, jezi se nad učiteljem, ki ni naučil njegovega otroka nemsčine. — Deček, ki se je v ljudski šoli prav dobro učil, in že n. p. dve ali tri leta nosil zvonec v domači šoli, ne more prestopiti v tretji razred glavnih šol; nemsčine mu manjka. Dovolj vzroka, da se huduje možiček nad učiteljem, in mu oponaša tisto pesčico žita, katero mu je dal za biro. — Kaj je tedej krivo, da prosti ljudje ne ljubijo ljudskih šol? Ljudske šole morajo nemške biti, ker se po kancelijah piše po nemški, in nemsčina se mora v ljudskih šolah podučevati, ker bi sicer otroci ne mogli prestopati v srednje šole, v tem vertincu se verté vse vprašanja zastran jezikov v ljudski šoli, in ni ga brodnika, ki bi iz tega vertinca zakermil v pravo vodo. — k.

Kako naj se učenci vadijo šteti od 1 do 10.

Praktično obdelovanje št. 2.

Številjenje na pamet.

Učenik: Otroci! zadnjič ste mi imenovali reči, ki so le enkrat v šoli; kdo mi vé še kaj od tega povedati? — Ktere reči so le po enkrat v hiši, v cerkvi, v kleti? — Česa smo se pa še učili? — Zapišite mi to število na tablico! Prav tako! Veseli me, da ste tako dobro zapomnili, kar smo se zadnjič učili; zatorej vam bom pa danes zopet nekaj novega pokazal, toda le tistim otrokom, ki me radi poslušajo. — Morda veste, koliko rok ima človek? Koliko pa nog, oči, ušes, lic, ramá? i. t. d. — koliko pa glav, nosov, ust? i. t. d.

(V eni roki bukev): Kaj je to? koliko bukev imam v roki? (Še v drugi roki ene:) Kaj imam pa v tej roki? Koliko bukev imam v obeh rokah? Koliko bukev je, če imam ene pa še ene? Ene bukke in še ene bukke so dvoje bukke. Recite to vsi vkup! Ena roka in še ena roka, koliko rok? Ena čerta (narejena na tabli) in še ena zraven, koliko je čert? Koliko je

ena in še ena čerta? Recite to vsi vkup! Imenujte mi reči, ki so po dvakrat v šoli, v hiši, v cerkvi! — Dve reči ste kolikrat ena reč? Dvakrat ena je koliko reči? Koliko je ena in ena? Dve je kolikrat ena? i. t. d.

„Tovarševa“ opomba. To praktično obdelovanje prvih številčk je prav lepo razloženo v pomočni knjigi: »Navod iz glave (na pamet) pošteti z mnogimi vajami in nalogami«, brez ktere ne more in ne sme biti noben učitelj začetnih šol. »Tovaršu« se tedaj zdí, da nosi vodo v Savo, če se trudi, da bi ta nauk lepše razlagal, kakor je v imenovani izverstni knjigi, in na katero »Tovarš« svoje mlade g. g. bravce vljudno zavrača, ter odstriže in končá pričujoči sostavek s prošnjo, da bi mu marljivi g. pisavec ne zameril te prederznosti.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XL.

U. Kdor grajo spodobnosti ali ograjo svojega stanu prestopi ali celo preskoči, si pa nakloni vso drugačno grajo. Od kod pa ta beseda graja (Tadel), grajati, grajanje?

T. Mislili so nekdaj, da ni slovenska. Kopitar sam je s prvega djal: „Ta je pa Markova — Ein P. Marcusisches Wort!“ — Ali pozneje si je spremislil. Dobil jo je že pri Krelu, prav dobrem pisatelju iz prve dobe novoslov. slovstva. Ker je Vodnik sam, kakor se mi zdí, posnel nekaj Krelovih misel, naj ti povem, kako piše Sebastianus Krellius v Spangenbergia Kärthanfki Postilli: „Ne moti te pak, ako bode lih mnogi, na to nafhe Pifmo mērdal, inu se obresal: Edan fentencie, drugi befede, tretij puhftabe, zheterti tipfelne alli zherke, peti ne vēm sam kai fi, graia l. Sakai hudizhova natura ie, da ne more obeno ni boshie, ni kārthanfko delo pres tadla puftiti. Inu navada ie pār lūdéh, da snaio bulie opravliati, kakòr popravlíati. Inu bersh v'drusih ozhéh bijl, kakòr v'fvoih trame vidio: Da se tudi vzhafy krulievac sa krulievcom pofmehuje. Inu gdo ózhe, alli more, vřim lūdem, vřakateri glavi, vřtrezhi?“ (cf. Kop. 420. 421.)

U. In kaj pravi Kopitar na to?

T. „Wir bitten bey dieser Gelegenheit dem guten Verbo graiati (was wohl zu gerd, und zum gurři anderer Diaklekte gehört) das Unrecht ab, dass wir es S. 141 für ein Pa-

ter Markusisches gehalten haben. Das Compositum zgrajati (abtadeln, durch Tadeln verleiden) haben wir inzwischen selbst gehört“.

U. Ali je pa res iz gerd in gursi (gerši ali gorši)?

T. O tem primeri pomen. XI. tega leta. Nekdaj sem res mislil, da je iz stsl. gr'd', gr'diti iz 4. in grajati bi bilo iz 5. reda. Tudi v serbskem je grditi *a)* foedare in *b)* convivium facere, kar bi se vjemalo s slovenskim grajati vituperare. — Prav zanimljiva in naravna je razlaga te besede, ktero ima Jarnik (Etymologikon pg. 225), ker se strinja s poprej razloženo. Jarnik pravi: grájati tadeln d. i. fig. dem Menschen Schranken setzen; grajati se, pass.; ográjati, einschränken; rings herum befestigen; grájanje oder grajenje, das Tadeln (iz graditi, kakor saditi — sajenje, kaditi — kajenje); graja Damm, Zäunung, Schranke; Tadel; grajavec Tadler; zagraja Redoute; vertograd altsl. der Garten itd.

U. Skorej bi djal, da je ta resnična.

T. Spet drugač piše Vuk Stefanović v slovarji str. 98: grájati vide govoriti, in grájati vide graktati (crocito, krächzen) in graja vid. govor, in grája crocitus, das Gerächze.

U. Po tem se pa s krokati, krokar (corax) vjema in ima res gerd pomen. Bog me varuj graje in grajanja!

T. Da je res tako, se vidi iz Mikl. lex. str. 141: graj cantus. rad. gra: nsl. grajati vituperare serb. grajim loquor, grajem crocito lit. gro crocitare, in koj po tem grakanije, grakati. Pa tudi grajati crocitare. nsl. graja rühmung dain. 98. grajati vituperare cf. grakati, gracati lit. groti et ahd. krájan crocitare kráwu crocito: vera rad. est gr, unde rad. secundaria gra. ztschr. 8. 257.

U. Kakor krokar kroka in krokota ali krokoče, kdor graja! Sram ga bodi!

T. Kdor graja brez potrebe; torej glej, da ne boš nikdar grajal družih brez potrebe, pa tudi, da sam ne boš katerikrat vreden in potreben graje ali grajanja!

XLI.

U. Nekteri so celó besedo natora (natura) razlagati hotli namesti natvora iz natvoriti?

T. Mnogi tudi pišejo natvora, natvoren, natvoroznanec itd., in Murko ima besedo natura za ptujo, neslovensko znamenjano, natvora pa mu je prav slovenska.

U. Natura je iz latin. nascor-natus, torej slovenski roda ali naroda, e?

T. Bolj navadna je priroda zlasti v českem, pa tudi v poljskem in ruskem, kar po besedi pomeni kaj prirojenega (etwas Angebournes t. j. Naturell, einen Zuwachs). Tedaj se velikrat lahko reče last, lastnost, lastnija; mu je lastno, vrojeno, naravno; bitje, bitstvo ali bistvo (die Natur — das Wesen der Dinge); časih se da kako drugač povedati: je močan, je slaboten (er hat eine starke, schwache Natur); v blagu dati, plačati (in natura); pod milim nebom, na planem živeti (in der Natur leben); izvorno, samo na sebi ali po sebi ali od sebe (von Natur, natürlich) itd.

U. Kako pišejo drugi Slovani?

T. Vsem je pač znana beseda natura (natura), p. Poljakom, Serbom, Rusom, v dvojnem smislu (die in allen körperlichen, materiellen Dingen liegende Kraft als Eins gedacht, so wie auch der Inbegriff aller werdenden Dinge).

U. Ali nimamo za to ktere bolj domače besede?

T. Imamo, in sicer v prvem pomenu se kej lepo reče stvarnica, in v drugem stvarí, stvarstvo, stvarjenje itd.

U. Sej že Vodnik poje svojim rojakom:

Glej stvarnica vse ti ponudi,
Li jemat' od njé ne zamudi!

T. In v tem pomenu (die schaffende, schöpferische Natur) je zlasti sedanjim naravoslovcem (nekdo se mi je odmel: naravo-oslovcem) kej všeč!

XLII.

U. Sej res! Narava pišejo sedANJI slovenski pisatelji, ali ni to dobra beseda za omenjene reči?

T. Narava pisarijo še le nekaj časa serbsko-hrovaški, in po njih noveji slovenski knjižniki; drugim Slovanom, kar vem, v tej obliki ne rabi.

U. V kateri pa?

T. Gutsman že in Vodnik imata narav, i v ženskem spolu (Natur, Naturell), in ravno tako Vuk Stefanović v serbskem (indoles).

U. Kako pa ini ali drugi Slovani? Ali v staroslovenskem slovstvu ni te besede?

T. V staroslovenskem je *nрав' mos* in *благ' нрав'* *virtus* (nravi dobri, blazi-boni mores, virtutes), in takoveč ali menj v vseh sedanjih jezikih slovanskih (*Sitte*, *Gewohnheit*; *Lebens- Gemüthsart*; *Charakter*). Tudi v novoslov. se bere sim ter tje in piše *nравна* t. j. veda (*scientia*, *doctrina moralis*), kar je v rus. *nравовоучение*, *nравственность* (*Moralität*; *Moral*), *nрав* se mu t. j. dopade mu, všeč mu je, *nравно* t. j. prijetno, prijazno.

U. Torej se rabi v duhovnem in telesnem ali notranjem in vnanjem pomenu. *Nрав* je se vé le raztegnjeno iz *nрав*.

T. Čudno ali po ruski tudi *nравно* — in skorej smešno je, da Čehi imajo namesti *nрав* (v staročeskem je še *nрав*, *u mos*, *indoles*) sedaj *mrav*, *u* in *mravny* (*mravni*) je v novočeskem *moralis* (*sittlich*).

U. To je pa res čudno. Ali v nobenem drugem ni te spremembe?

T. V starosl. in v družih je *mrav'*, *mravij* in *mravija*, kar v novosl. *mrav*, *mravlja* ali *mravljinec*; v českem *mravec*, *mravenec*. Primeri zdaj besede *mravni* (*formiculis*, čes. *moralis*), *nравni* (*moralis*) in *nравни* (*naturalis*).

U. Pa *Nравoslovec*, *nравозnanec* in *nравословец*, *naravoznanec* — kako lično, in vendar — kako različno!

T. Različno bi ne bilo, da bi *mravov* vmes ne bilo! Ali — kar je spustil stari zlodej (II. mon. frizing.) *mravljince* po človeku, in je človek znejeveril se Gospodu ter zatajil svoje prvotne *nраве*, oh — kolika razlika je in bode med *nравно* in *naravno* (*védo*), *nравосlovci* in *naravoslovci*!

U. Da bi pač tudi v življenji sploh, v vsem našem djanji in nehanji ne bilo tiste nesrečne razlike!

Malikoslovje.

Špisal Fr. Metelko.

(Dalje.)

Zvič se je imenoval večni ogenj, ki je Perunu v čast gorel, in ktereга ugasitev je bila s smertjo kaznjena. Ker jim

je bilo na tem ognji tolikanj ležeče, je lahko misliti, da so se očiševanja duš v njem nadjali, da so duše umersih skozi njega prišle v nebeški raj in de od tod imamo besedo vice (purgatorium).

Namesti Zvič se večkrat bere Zuicz ali pa tudi Zniec, n. pr. H. str. 88: „Imprimis ignem, quem sua lingua Zuicz ut rem sacram appellabant cultu divino prosequabantur, cumque in celebrioribus locis atque oppidis observabant — Fulmen quoque, quod Perunum slavonica lingua appellabant, pro Deo colebant. — Solem forte nubibus obscuratum credebant sibi succenseri, ideo sese illi, quo placaretur, devovebant“.

Zvantevith, Svatovid, v. Svetovit, ki je bil Vid (Vid ali Vit je po izreku skorej eno), tedaj tudi bog svetlobe ali Belibog „Scrip. rer. Jutreb.“ II. p. 12: „Helmoldus (C. c.) admonet plures Deos bonos i. e. Blelocos, plures itidem malos sive Zernobocos¹⁾ apud Slavos fuisse, qui tamen singuli propriis denuo nominibus distincti erant“. (S. Krüger: „Disp. hist. de Serbis V).

Živa, Živēna (v. Siva), je skorej kar Ziza, pa tudi kot latinska Venera (Krasopani) H. str. 280: Simillimum Veneris in curru stantis cum tribus graetiis (?) idolum fuerat Magdeburgi, quam urbem ab hac Dea (tedaj Dzeva, Děva) Slavoni olim Diewen vocabant.

Živī, Zywie v. Siva.

Žlidni, kar Koltki.

Žwaigždunoka (t. j. zvezdino oko ali luna), so rekli, da pozna ték zvézd, vlada noč in ponočne opravila, ob polni luni gleda jasno na zemljo, in ob preminu lune se umakne. Po tém se jezi, se oberne in skrije v oblake. Da je bila z luno eno bistvo, pričajo tudi pesmi Litavskega naroda L. I. Rhesa's „Dainos“.

Potrébno se mi je zdélo pričujoči kratki osnutek slovenskega malikoslovja, če tudi še v veliki nepopolnomasti, tukaj na dan dati, da bi blagovoljno Slovence opomnil ali spodbudil pridno nabirati, kar je k doveršenju tega predmeta silno po-

¹⁾ Valvazor (II. p. 377) ima Zcerneboch t. j. črni bog, kakošen in kdo da je bil, že ime pove.

trebno, t. j. pravljičice, marnje, basni, stare šege, narodove pesmi, marsikake lastne imena, ki so se iz starih časov med ljudstvom še ohranile. Med ljudstvom po selih se marsikaj sliši, kar je v mestih popolnoma neznano, in velikrat je že ena zastarana pa na znanje dana beseda k znajdbi ali v terditvi imenitnih reči pripomogla.

(Dalje sledi.)

Napeljevanje za šolske oglednike. *)

Šolski oglednik ima v imenu občine ali soseske šole v svoji skerbi; dani so mu torej ti zaukazi:

1. Skerbno naj si prizadeva, da bodo otroci, kakor gre, hodili v šolo; zavoljo tega mora

a) vsako leto o jesenskih šolskih praznikih ali vakancah z učnikom spisati tiste otroke, ki že lahko hodijo v šolo, in ta spis poterditi s svojim podpisom;

b) mora večkrat, vsaj vsakih štirinajst dni enkrat, priti v šolo, in pogledati v imeniku (katalogu), če so vsi otroci v šoli. Ako bi ktereга ne bilo, naj popraša, zakaj ni prišel; naj s prijazno besedo staršem naroča, da bi ga pridno pošiljali v šolo, in ako bi ta opomin nič ne pomagal, naj jih naznani županu, pomenivši se zastran tega z duhovnim gospodom, kateri opravlja dušno pastirstvo v tistem kraju;

c) vsak mesec ali vsake tri mesce narejeni izpisek tistih otrok, ki jih ni bilo v šolo, mora po svoji vesti podpisovati, in pri preiskovanji, ktero župan zastran tega napravi, po pravici samo takrat svetovati, da bi se komu kazni odpustila, kedar za terdno vé, da tega ali unega učenca po veljavnem vzroku ni bilo v šolo.

2. Njegova dolžnost je, da skerbí za to, da učenik otroke pridno uči in z njimi ravna, kakor je zapovedano; torej naj,

a) pogostoma obiskovaje šolo, opazuje, ali sta navadno učenik in njegov pomočnik ves čas, dokler je učenje, neprenehoma v šoli, ali morda šole prekasno ne začenjata, ali prezgodaj ne končujeta;

b) tudi naj pazi, če učenik ne pošilja otrok med šolo zvonit, ali po hišnih ali po drugih opravkih, če ravna z otroci

*) Ker so dolžnosti in pravice šolskih oglednikov po kmetih še premalo znane, naj jih naznanja tudi „Uč. Tovarš“, kakor so zapovedane v c. k. ministerstvenem ukazu 6. jan. 1855. šte. 19072.

prijazno, kakor je zapovedano, če gleda na to, da so otroci mirni in da zvesto poslušajo, če ne nalaga tistim, ki se kaj pregreše, kake prepovedane kazni, če skerbí za to, da je šola in šolska oprava snažna, če je sam čedno in spodobno oblečen.

Kedar zapazi kako napčenost v teh rečeh, naj jo berž naznani duhovnemu gospodu. Če bi šolski oglednik zapazil, kar se ne pričakuje, da katehet ne podučuje kaj pridno otrok v keršanski veri, ali da ne dela lepo z njimi, bode poročil to okrajnemu šolskemu ogledniku.

3. Tudi ima dolžnost, z duhovnim gospodom in učenikom vred čuti, kako se otroci vedejo. Torej:

a) naj pazi, da otroci pridno in v redu hodijo k sveti maši. V cerkvi, kjer ima učenik svoje opravila bodi si na koru, bodi v žagradu ali zakristiji, naj šolski oglednik skerbí, da se otroci lepo vedejo in naj s pametnimi pripomočki pomaga, da se sploh redno in spodobno obnašajo.

b) Če bi se otroci na ulicah in tergih napčno obnašali, naj to odpravi.

4. Njegovo opravilo je, da se za to poganja, da učenik plačilo, ki mu gre, prav dobiva. Zastran tega ima dolžnost:

a) kedar duhovni gospod in župan, kar se godí vsako leto o začetku šol, odločujeta tiste otroke, ki bodo zavolj ubožnosti zastonj hodili v šolo, pričujoč biti pri tem odločevanju in vestno gledati na to, da bi takih otrok ne bilo preveč, na učenikovo škodo ali pa zalogu, v kterega gre učnina (šolski denar), ampak da se bodo zastonj učili samo tisti otroci, katerih starši so po §§. 181 in 182 *) politične šolske vredbe odvezani dolžnosti, da ne plačujejo učnine.

*) §. 181. Med uboge se štejejo tisti, kateri iz ubožnice kako podporo zares dobivajo, ali ki bi jo dobivali, če bi ubožnica imela premoženja dovolj, sploh taki bajtarji ali željarji in ljudje, ki sebe in svojo rodovino v resnici težko preživljajo.

Tudi vojaškim otrokom obligatnega moštva in sploh vsem rejencem c. k. regimentnih zrejevalnic, in sicer brez razločka, naj bodo vojaškega ali nevojaškega stanu, če hodijo v poglavne šole, ni treba plačevati učnine.

§. 182. Tudi niso dolžni starši, ki že plačujejo učnino za tri otroke, opravljati nikake učnine za vse druge otroke, kar bi jih ob enem v šolo hodilo. Ali ta izjema bo veljala samo za vasi, ne pa za mesta in terge, kjer so večidel premožnejši mestnjani in stanovavci, ki jim te zljajšave ni toliko potreba.

b) Gleda naj, da se bodo o pravem času privožale derva za šolsko kurjavo, ali pa dajali denarji, ki so namesti derv izgovorjeni.

c) Prizadevati si mora, da bo učenik, kar in kolikor mu gre v blagu, prav in dobro blago prejemal. Če bi zapazil v tem kako prikrajšanje, naj sosesčanom z rahlo besedo pové, kolika bi bila krivica, ako bi kratili živež temu, ki uči njih otroke; tudi naj z lepim poravnanjem skuša vsak prepir zastran tega braniti ali odpravljati.

5. Dolžan je skerbeti, da se šola in šolska oprava ohrani v dobrem stanu; ako bi v tem kaj našel, da ni po redu, naj pové duhovnemu gospodu; kedar se zaukaže kako zidanje ali kaka poprava, mora gledati, če se po višjem ukazu dosti hitro izvršuje, in ako bi se delo ne izpeljevalo po zaukazu; ako bi kesno napredovalo ali celó zaostalo, mora to naznaniti duhovnemu gospodu.

6. Kedar pride okrajni šolski oglednik šolo pregledavat, mora po vsakem zraven biti, in kar je med letom opazil, bodi napčenga, bodi hvale vrednega, mora odkritoserčno razodeti okrajnemu šolskemu ogledniku, toda ne v pričo otrok, če ima kaj povedati zoper učenika.

7. Kjer je poseben šolski zalog, je dolžnost šolskega oglednika, da pregleduje in popisuje račune zastran tega oskerbovanja.

Šolski oglednik po kmetih ima po svoji službi, ki jo opravlja v imenu soseske, zastran šolskih reči v občinskem odboru sedež in glas ali besedo precej za županom in za občinskimi svetovavci.

P a š n i k.

Kaj se tirja od vsakega učitelja. Učitelj mora pred vsemi drugimi čednostmi, ki jih je treba v učiteljskem stanu, imeti ljubezen do mladine in sploh do učiteljskega stana. Če učitelj ne ljubi mladine, nikoli ne more zvesto splovnati svojih imenitnih dolžnost. Zatorej naj vsaki, preden si izvoli učiteljski stan, dobro premisli in prevdari, če je pregret s to nebeško iskro; in ako se čuti merzlega do tega stana, naj nikar ne bode učitelj; bolje je, da gre, Bog vé kam, kruha iskat.

Ni pa še dovolj, da ima učitelj ljubezen do mladine, treba je tudi, da ga otroci ljubijo — tedaj, da si zna pridobivati mehke otroške serca. Le tistega učitelja, ki ga učenci ljubijo, ga tudi vbogajo. — Da pa si učitelj pri otrocih pridobi ljubezen, se naj ogiba dveh pglavitnih pogreškov, namreč: mehkljastosti in jeze. Učitelj se more vedno premagovati, da je popolni gospodar svojih občutkov. Večkrat mora se vnanje rešen in ojster kazati, akoravno se smeja v sercu; kakor skerben oče naj se pogovarja z otroci, jih hvali, opominja in tudi kaznuje, če je treba. Učitelj, ki opravlja svojo službo le zavaljo denarja, je enak najetemu delavcu in dninarju, ki stori le toliko, kolikor je vredno plačilo, ki ga prejmlje. Učitelj pa ne sme misliti, če more termaste učence kaj kaznovati, da ga potem učenci ne ljubijo. Tudi šiba je lahko ljubeznjiva. Prava ljubezen ne mehkljá; je ojstra, pa vendar ne grenka; je krotka in pohlevna, pa vendar ne taka, da ne prizanaša, kedar je treba ojstreje opominjevati in strahovati.

Šolska roba.

Pervi dan v šoli. Učitelj pravi: Prav je, da vas je veliko prišlo v šolo, in vesel sem, ker vidim, da ste tako prijazni; ali ste sami prišli v šolo, ali vas je morda kdo pripeljal? — Učenci hočejo vsi naenkrat odgovoriti, učitelj pa naj jih umiri, in naj pravi: Je že prav, je že prav, ljubi moji! Ako bi vi vsi naenkrat govorili, bi vas ne slišal in ne razumil jaz, pa tudi vi mene ne; jaz bom tedaj vsakega, ki bi ga rad kaj vprašal, poklical. Vaše imena imam že tukaj zapisane, in kmali vas bom vse dobro poznal. Rad bi vidil, kako je vsaki iz med vas velik; zato naj ta, ki ga pokličem, ravno vstane, in naj me priljudno pogleda. Prijazne otroke imam zelo rad.

Učitelj pokliče enega učenca, in pravi: Janez, ti vem, da veš, kje si sedaj; povej mi, kje ste sedaj? — Zakaj pa otroci hodijo v šolo? — Kaj bomo delali v šoli? — Če pa hoče kdo kaj delati, pa mora tudi imeti kako orodje. Kedar ješ, imaš žlico; ali ti je tudi pri učenji treba žlice? Ali že imaš bukve ali knjigo? (tablico, čertalnik.) — Tukaj (kazaje tablo) imamo nekaj, kar bomo potrebovali. Jože, ali veš, kaj je to? Poglejmo tablo bolj na tanko! — (Potem naj kaže učitelj druge reči v šoli in naj se pogovarja z učenci.)

Ljubi „Tovarš!“

Naj ti povem, da mi prijatelj Tugoslav na moje poslednje pismo ni ničesar odgovoril. Berž ko ne, si misli: „Ti in tvoji svéti pojte rakom žvižgat! Tvoje lepe besede mi ne zašijejo sterganih žepov in ne zboljšajo mojega ubogega stana. Čemu bi tedaj mlatil prazno slamo?“ — Kaj takega mi sicer ne more

očitati, ker mu tega nisem obetal, temuč prigovarjal sem mu le, da naj svoj imenitni stan ljubi in spoštuje, da naj pomisli, da ni stana, ki bi mogel človeka izveličati na tem svetu, da naj človek zadovoljnosti in sreče išče v svojem sercu, in da naj spozná, da je ubog terpin na zemlji in vedno potrebuje božje pomoči. Bog pa svojo milost daje le tistim, ki je prosijo. Kakor čutim, se te resnice mojega prijatla Tugoslavo niso kar nič prijele. Najemnik je najemnik, kjer koli dela, — in če učitelj nima serca do šole, zastonj se mu na ušesa trobi od imenitnega učiteljskega stana, o njegovih svetih dolžnostih i. t. d. Tak ima drugo mero, s katero meri stanove. Le to bi še Tugoslava in njegove tovarše rad poprašal, če niso popred vedili, kakšni gradovi jih čakajo v učiteljskem stanu; — drugič pa bi mu še povedal, da kdor se že od mladih nog ni navadil nositi Gospodov jarem, ga bode sladak jarem še huje žulil od unega, ki se ga je zgodaj privadil. Sicer učitelj ni drugači, kakor so ljudje, med kterimi se izredi; toda to je žalostno, da je vnemarnost do vere tako zeló prevzela stanove, ki se štejejo, da so izobraženi, — in učitelj, akoravno je bil v mladosti dobro podučen, pa ko pride pozneje med samopašne in lene tovarše, si ne upa pokazati, da je boljši od njih, in ker se Boga sramuje, ga tudi Bog ne pozná in ga zapusča. Ni pa za duhovskim stanom stana, kteremu bi bilo bolj treba keršanske poterpežljivosti in ljubezni, kakor ravno učiteljskemu. Vse podučevanje v svetnih umetnostih pa ne stori človeka srečnega, ako je serce prazno, in olika brez keršanstva ljudstvu bolj škoduje, kakor pa mu pomaga za pravo srečo. Tedaj dragi moj Tugoslav, če kterikrat bereš „Tovarševe“ liste in morda dobiš v roke pričujoče pismo, prosim te, ne bodi hud, da še kaj o tem spregovorim, in da ti svetujem, akoravno me nisi naprosil. Z Bogom!

Svetoslav.

Pod Grintovcem na Zelenem polji . . .

Novice.

Iz Zagreba. Gosp. Ivan Filipović, učitelj v glavni šoli, izdajal bode trikrat na mesec list za mladost z imenom „Bosiljak“. Pervi list je prišel že 10. t. m. na svitlo. Cena mu je za celo leto 2 gold. Naročila sprejema g. izdavec sam (Opatovina, br. 106.)

Iz Idrije. S sl. ukazom c. k. državnega ministerstva 23. avg. t. l. s št. 2969 (C. U.) je dovoljena še dalje tukajšnja začasna enoletna pripravniška šola.

Iz Predoselj. 17. avg. t. l. je bilo tukaj očitno šolsko spraševanje, pri katerem se je lepo pokazalo, da so gosp. katehet, dose-danji šenthelenski fajmošter, gosp. učenik in učenci in učenke med letom spolnovali svoje dolžnosti, kakor so se prepričali prečast. gosp. kranjski dekan in mnogo drugih poslušavcev. Vendar, ne bom po-pisoval tega, kar je navadna reč; povem samo to, kaj našo šolo tako zelo pospešuje, — je namreč ljubeznjiva radodarnost tukajšnjega žl. gosp. barona Antona Cojza. Sicer so dobili otroci, kakor vsako leto, pri šolski skušnji šolske darila; vendar blagorodnemu gospodu ni bilo to še dovolj, ter sklenejo, da hočejo bolj pridnim učencem in učen-kam še sami posebne darila podeliti. Ker pa mili dobrotnik niso bili domá, kedar je bilo navadno šolsko spraševanje, je bila ta slovesnost odločena na roženkransko nedeljo. Prišlo je torej ta dan 25 učencev in učenk praznično oblečenih (deklice vse z belimi pečicami), ki jih gosp. fajmošter in gosp. učenik spremita pod prijazne lipe pred berski grad. Tu jih že pričakuje žl. gosp. baronova družina. Po kratkem prijaznem pogovoru s šolskimi otroci blagorodni gospod ukažejo, da naj se razdelé darila in sicer po svojih malih; in lej, mlada gospo-dičina baronovka — napravljena v lepi národni obleki s pečo na glavi — darila deli učencem, mladi gospodič baron pa učenkam. Darila so bile lepe bukvice, pratike, sreberni tolarčki in lepi cvetlični šopki, kakor nalasč za roženkransko nedeljo. Po prejetih darilih so dobili otroci še prav primerno malo južino, pri kateri je bilo kaj ginjaivo, ko so zraven grajsčinske strežnice tudi otrokom stregle same žl. gospé baronovke. Potem še otroci zapojó več cerkvenih in drugih kratko-časnih pesem, ter sklenejo s cesarsko.

Otroci vsi ginjeni zaterdujejo, da tega lepega dneva ne bodo nikoli pozabili in bodo vedno molili za preblegega gospoda ba-rona in njih milo družino. Zadnjič gospod baron vljudno dajo vsake-mu otroku roko, in jih vesele razpusté z vosčilom: „Z Bogom!“ — Ljubi bravci! kaj ne, tako se djansko podpira šola in národnost. Bog ohrani preblegega gospoda barona mnogo mnogo let v prid domovine in mu te dobrote obilno povračaj v sedanjem in prihodnem življenji, in daj, da bi se zbudilo veliko njegovih posnemavcev v naši mali do-movini!

— o —

Iz Ljubljane. Ravno kar smo dobili drugi natis „zemljovida slovenske dežele in pokrajin“, ki ga je dal na svito g. P. Kozler. Precej je poboljšán, razširjen in dopolnjen posebno proti hrovaški zemlji do Varaždina, Zagreba, Karlovca, i. t. d. Naprodaj je v Ljubljani pri g. Lerherju, v Celji pa pri g. Tarmonu. Rekli smo že enkrat, da tega lepega zemljovida ne sme pogrésati nobena slovenska šola, toliko bolj pa ga priporočamo sedaj, ker ima vso novo in lepšo podobo. G. J. L. Žlindrovič v zadnjih „Novicah“ g. Kozlerja prosi, da bi ceno tega zemljovida ljudskim šolam toliko znižal, da bi si vsaka

učilnica lahko napravila en iztis. Tudi „Tovars“ podpira to prošnjo; naj bi jo domoljubni g. Kozler blagovoljno uslišal!

— Bukvice „Svete pesmi za šolsko mladost“ so prav lično natisnjene in vezane v mali pripravi podobni in obsegajo te le pesmi: **(mašne)** „Jezus male k sebi kliče“, „Pred Bogom pokleknilo“, „Pred stolam tvoje milosti“; **(obhajilne)** „Rešnje vidimo telo“, „Razumeti kdo je vstani“, „Pridi molit, o kristjan“, „Moj zveličar, tebe vžiti“, „Duša moja, poj veselje“, „Se odperle so nebesa“, „O kam? gospod“, „Zdaj, o duša moja, pevaj“, „Cvetice ve! ki noč in dan cvetete“, „Ti, o Jezus! serčnomili“, „Serce naj ljubeznjivši“, „O Jezus, o sladak spomin“, „Pri blagoslovu“. **(Marijne)** „O Marija! lepši cvet“, „O upanje mi lepo“, „Kako bi dost storili“, „Veš, o Marija“, „Marija preblaga“, „Naj bolj blaga, mila, draga“, „O devica, bod' češena“, „Češena kraljica“, „Tebe Marija želim poslati“, „Ena zvezda prikazala“, „O devica“, „Češena bodi, o kraljica“, „O Marija, naša ljuba mati“, „Pred tronom tvojim, o devica“, „Moj duh iz telesa“, „Ko v jasnem pasu primiglja“, **(raznoterne)** adventna, božična, postna, velikonočna, križev teden, sveti duh, sveto rešnje telo, angel varh, vera, upanje in ljubezen, zahvalna, ssv. Ciril in Metod, sveti Alojzi. — Priporočamo jih tedaj vsem preč. šolskim prednikom, da bi jih rabili za cerkveno in šolsko petje, pa tudi za razne darilca, za kar so posebno pripravne.

— Pri g. Giontinetu se dobé novi lep opisni zvezki (Schreibthecken) za slovensko, za nemško in za slovensko-nemško pisanje. Vnanja stran vsakega tega zvezka ima podobo kakega domačega kraja, kake cerkve, kakor p. Grad pred Jamo, Ternovsko cerkev v Ljubljani i. t. d. ali pa kako drugo spodobno in podučljivo reč p. cesarskega orla, cesarsko pesem, enkrat eno i. t. d. se vé da, s slovenskimi napisi. Ti zvezki so pa tudi zato dobri, ker je v njih močan papir, skozi katerega ne gre tinta.

— 4. t. m. je tukajšnja mestna glavna šola spodobno praznovala god presvitlega cesarja Franciška Jožefa. Ko se je v šoli primerno razložil pomen tega praznika, so redoma šli učenci vseh razredov (blizu 300) v mestno farno cerkev sv. Jakopa, kjer je bilo ob 8. uri slovesno opravilo za Njih veličanstvo.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji. Postavljena sta poterj. pripravnik g. g.: Janez Gorjanec za podučitelja v glavno šolo v Škofjoloko, in Anton Juncic za učiteljevega pomočnika v Kostanjevico. — G. Francetu Gerbicu, učitelju v Ternovem, je privoljen začasen dopust, in njegovo službo bode opravljal g. Leopold Cvek, bivši podučitelj v Škofjiloki.

Razpis služb.

Za novi farni šoli v Loki (Lonche) in Riemanje v koperskem (Capo d' Istria) okraji ste raspisane učiteljeve in orglavceve službi, prva s 315 gold. — druga pa z 250 gold. letnih dohodkov. Prošnje za nji se ravnaajo do sl. c. k. deželnega poglavarstva v Terstu, in se oddajajo pri sl. srenjskem predstojništvu v Loki in Riemanji do 25. t. m.

Pri Savici.

*Moderato.***Drag. Krištof.**

p Kjer bi - stra Sa - vi - ca, *f* Iz ska - le gro - mi, *p* Va -

lo - ve pe - ne - če, *f* Pred sa - bo po - dí, *p* Tam

bi - val in ču - dil, *mf* Sem ves se zav - zet — Pre -

ču - dne mi - lo - be, *f* Do ser - ca pre - gret. *p* Pre - gret.

I ma II da

(Glej Praprotnikove „Pesmi cerkvene in druge!“)

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Mille.